

Tiivistelmä opinnäytetyöstä

Laitos Tekijä
 SUOSALO Kilpimaa, Outi Kaarina

Työn nimi

Daj:-

nominilausekkeiden

Työn laji

Pro gradu

Aika

Toukokuu 2002

determinanttisten

definiittisyys

Oppiaine

Saamen kieli

Sivumäärä

89 s

Tiivistelmä

Saamen kielessä ei ole erityisiä artikkeleita, mutta definiittisyyttä voidaan ilmaista kieliopillisin keinoin esimerkiksi sanajärjestyksellä ja leksikaalisesti joidenkin pronomien avulla. Yleensä definiittisyyden tulkinta perustuu kontekstiin. Tässä tutkielmassa tarkastellaan pohjoissaamen dat-determinanttisten nominilausekkeiden definiittisyyttä.

Aineisto on kerätty Klemet Nilsen Turin kirjasta Äiggit rivdet (1982), yhteensä 259 konkreettiseen tarkoitteeseen viittaavaa nominilauseketta, joita määrittää demonstratiivipronomini dat 'se'. Työssä käytetyt metodit liittyvät semantiikkaan ja erityisesti pragmatiikkaan.

Tutkielman lähtökohtana on oletus, jonka mukaan dat toimii merkkinä lukijalle, että tarkoite, johon NP viittaa, on jollain tapaa lukijan tunnistettavissa. Analyysissä keskitytään tarkastelemaan millä tavoin nominilausekkeiden tarkoitteet voivat olla lukijan tunnistettavissa, ja dat-determinanttiset nominilausekkeet siten definiittisiä. Loppuosassa pohditaan myös dat-determinantin asemaa tarkoitteen tunnistettavuuden merkinä.

Tutkittavien nominilausekkeiden tarkoitteista 80% on tunnistettavissa aiemman maininnan perusteella. Loput 20% ovat tekstissä uusia, aiemmin mainitsemattomia tarkoitteita. Tällainen tarkoite on tavallisimmin tunnistettavissa sen perusteella, mitä tekstissä on aiemmin sanottu. Joskus tarkoite voidaan olettaa tunnistettavaksi yhteisen tai yhteiseksi oletetun tiedon perusteella. Tarkoitteen yksiselitteinen tunnistettavuus ei ole aina mahdollista kirjoittajan referenssin perusteella, mutta tarkoitteet voidaan useimmiten paikantaa kirjoittajan ja lukijan yhteiseen viitekehukseen, tekstiin. Toisinaan lukija joutuu hyväksymään kirjoittajan definiittisen referenssin ilman tarkoitteen tarkempaa identifiointia. Tällöin dat-determinantin käyttö voi pohjautua mm. kirjoittajan omiin muistoihin.

Dat-pronominin esiintymisen taustalla ei välttämättä aina ole tarkoitteen tunnistettavuuden merkitseminen. Se esiintyy esimerkiksi relatiivi- ja lohkorakenteissa, joissa sitä ensisijaisesti käytetään lauseopillisissa tehtävissä. Taustalla voi olla myös interferenssi, jolloin dat toimii norjan kielen mallin mukaisesti adjektiivin definiittisenä artikkelina. Toisaalta se esiintyy myös proprien edellä, jotka jo sinällään identifioivat tarkoitteita yksiselitteisesti. Kaiken kaikkiaan dat on sangen monitahoinen pronomini, jonka tehtävät nominilausekkeen edellä ovat usein päällekkäisiä.